

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel.: 6243739

Het culturele gezicht van de Limburgse regio's

Zuid-Limburg

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39
fax 020 - 638 52 39
e-mail bibliotheek@boekman.nl
internet www.boekman.nl

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Verlenging met 4 weken
is mogelijk, tenzij de publicatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

13/12/04

Irma van Gils
PBW, mei 2000

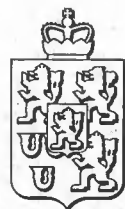
Het PBW is het uitvoerend bureau van de Provinciale Bestuurscommissie Welzijnsplanning Limburg,
Postbus 5700, 6202 MA Maastricht. Tel. 043-3897088 Fax. 043-3897013

ISBN

Trefw.:

Auteursrecht voorbehouden
(c) Copyright PBW, Maastricht

Het auteursrecht van deze publikatie berust bij het PBW. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of publikatie in een andere vorm dan deze uitgave is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PBW.

Provincie
Limburg

Het culturele gezicht van de Limburgse regio's

Zuid-Limburg

03-403

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING.....	2
1.1 <i>Aanleiding en doelstelling</i>	2
1.2 <i>Plan van aanpak</i>	2
1.3 <i>Het cultureel produktiemilieu</i>	3
1.4 <i>Opbouw van dit rapport</i>	5
2 CULTUUR IN ZUID-LIMBURG.....	6
2.1 <i>Algemene kenmerken</i>	6
2.2 <i>Cultuurfinanciën en beleid</i>	8
2.3 <i>Maatschappelijke ontwikkelingen</i>	10
2.4 <i>De culturele sector in beeld</i>	12
2.4.1 <i>Overzicht in vogelvlucht</i>	12
2.4.2 <i>Cultuurparticipatie: informatie over het gebruik van culturele voorzieningen</i>	13
2.5 <i>Conclusies: Culturele zone Zuid-Limburg</i>	19
2.5.1 <i>Kansen</i>	20
2.5.2 <i>Bedreigingen</i>	21
3 AANBEVELINGEN	22
BIJLAGEN.....	25
LITERATUUR.....	34

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding en doelstelling

In 1998 heeft de provincie Limburg in haar cultuurnota "Cultuur leeft in Limburg; vernieuwen met oog voor traditie" zich voorgenomen "*met de grote steden en regio's te komen tot cultuurvisies en actieprogramma's voor stedelijke en regionale cultuurontwikkeling*" (op cit. Cultuur leeft in Limburg).

Hiertoe is aan de Provinciale Bestuurscommissie Welzijnsplanning gevraagd een plan van aanpak te maken en uit te werken voor de ontwikkeling van zogenaamde regionale cultuurprofielen. Het doel van deze regionale cultuurprofielen is het in kaart brengen, inventariseren, van de regionale culturele produktiemilieu's in Limburg. De provincie wil daarmee het regionale denken over de cultuursector stimuleren. De profielen moeten dan ook niet als blauwdruk gezien worden, maar als discussiestuk.

Aangezien het de eerste keer is dat regionale cultuurprofielen voor Limburg worden samengesteld, heeft dit onderzoek een experimenteel karakter. Op voorhand is niet goed te overzien welke informatie wel en niet voorhanden is en is tevens niet te voorzien in hoeverre het mogelijk is tot een profiel te komen. Ook dient er een concept ontwikkeld te worden waarmee het culturele produktiemilieu in kaart gebracht kan worden. Zo'n concept biedt de mogelijkheid om relaties te leggen tussen cultuur en economie (toerisme, vernieuwing en innovatie, economisch klimaat), fysieke omgeving (POL) en sociale aspecten (bevolkingssamenstelling, woonklimaat).

1.2 Plan van aanpak

Kernbegrip in de ontwikkeling van de regionale cultuurprofielen is de regio: het gaat om een gebiedsgerichte inventarisatie waaruit het eigene, het unieke, de kracht van een regio moet blijken. De regio staat dus centraal.

In feite is er een concept, een kapstok, nodig aan de hand waarvan de regio's in Limburg beschreven kunnen worden. Dit concept wordt in paragraaf 1.3 beschreven. Vervolgens heeft er een inventarisatie plaatsgevonden, waarvoor de volgende stappen zijn gezet:

- Het ontwikkelen van een indicatorenset die het regionale culturele produktiemilieu typeert, waaronder een aantal basisindicatoren zoals bevolkingsomvang en –samenstelling. Verzameling van gegevens via landelijke databronnen;
- Inventarisatie via de gemeenten wat betreft hun huidige beleid, toekomstige beleidsplannen en de indicatoren (kenmerken) van het culturele produktiemilieu;
- Inventarisatie van artikelen, krantenberichten, algemene beleidsnotities, beleid van cultuurinfrastructuur en –makers, VVV-kalenders, e.d. aangevuld met gesprekken met sleutelfiguren.

Op basis van deze inventarisatie wordt het culturele produktiemilieu beschreven, kunnen sterke en zwakke punten in het culturele produktiemilieu gesignaleerd worden, evenals ontwikkelingsmogelijkheden.

Dit resultaat zal op een regionale bijeenkomst ter discussie staan. Het doel van deze bijeenkomst is tweeledig:

- verificatie en aanvulling van het regionale cultuurprofiel;
- herkenning bewerkstelligen van de profielen en daarmee draagvlak.

Na de bijeenkomst zijn de definitieve cultuurprofielen samengesteld.

1.3 Het cultureel produktiemilieu

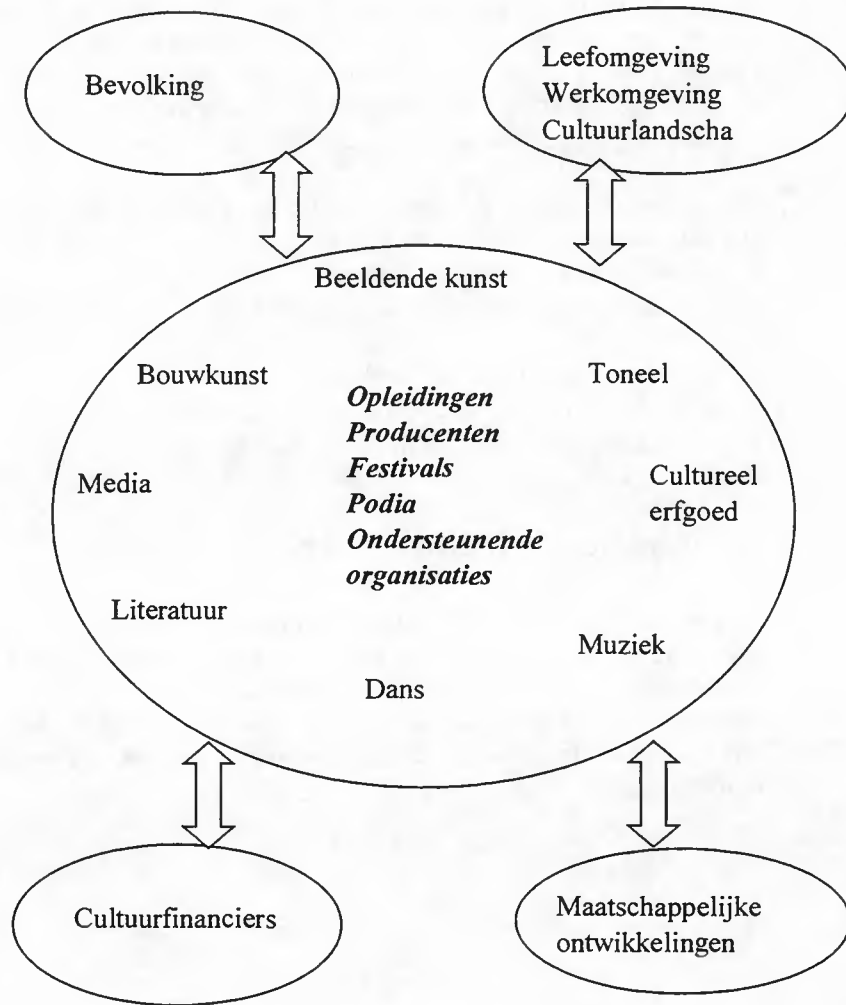
Het culturele produktiemilieu van een regio heeft diverse aspecten. In onderstaande figuur 1 is getracht deze aspecten te benoemen.

In het centrum van de figuur is de culturele sector weergegeven, onderscheiden naar de functie die een organisatie, instelling of persoon in de culturele sector vervult:

- opleidingsinfrastructuur;
- cultuurproducenten (professioneel of amateurs) zoals productiehuzen, gezelschappen, festivals;
- podia: plaatsen waar publiek en producenten bij elkaar kunnen komen, waar uitwisseling mogelijk is;
- ondersteunende organisaties;
- cultuurprijzen (stimulansen, prikkels).

Per functie worden subfuncties onderscheiden. Daarnaast is ook een onderscheid naar genre gemaakt: algemeen, erfgoed, bouwkunst/architectuur, beeldende kunst/design, theater/toneel, muziek, dans, literatuur, media (film, video, internet). Zo ontstaat een matrix, waarmee we de culturele sector ordenen. Wanneer bij nader inzien blijkt dat verfijningen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld een nadere onderverdeling van het genre muziek in klassiek, jazz, pop, volksmuziek, wereldmuziek, kan dat alsnog worden toegepast.

Figuur 1: Cultureel produktiemilieu

Aspecten die van belang zijn voor de beeldvorming over de culturele sector zijn daarom heen gegroepeerd en hebben betrekking op het karakter van de gemeenten in de regio, cultuurhistorische identiteit, de regionale verbanden die bestaan en maatschappelijke ontwikkelingen die de culturele sector beïnvloeden. De bevolking in een regio is daarbij een belangrijk gegeven. Cultuur is immers mensenwerk. De bevolking is in potentie huidig en toekomstig publiek, producent, amateur en vrijwilliger tegelijk. Zij is cultuurdrager, heeft gewoonten en smaak. Trendsetters en vernieuwers geven impulsen aan de maatschappij. Eén van de bevolkingsgroepen waaronder trendsetters en vernieuwers voorkomen zijn kunstenaars en cultureel ondernemers. Ook de samenstelling van de bevolking is van belang: het aandeel ouderen, jeugdigen, allochtonen, hoge inkomensgroepen.

Waar bevolking en cultuursector elkaar ontmoeten vindt cultuurparticipatie plaats. Dat kan in verschillende vormen:

- bezoek aan culturele instellingen;
- deelname aan kunstzinnige activiteiten (w.o. het volgen van onderwijs en cursussen);
- zelf verzamelen van kunstwerken;
- gebruik van (elektronische) media en leesgedrag;
- vrijwilligerswerk voor culturele instellingen.

1.4 Opbouw van dit rapport

Aan de hand van figuur 1 wordt het culturele produktiemilieu stapsgewijs beschreven in hoofdstuk 2 en worden een daaruit voortvloeiend profiel en ontwikkelingskansen aangegeven. Hoofdstuk 3 bevat een aantal aanbevelingen voor de provincie naar aanleiding van dit onderzoek. Er is een tabellenbijlage met cijfermateriaal. In de tekst is daarnaar verwezen door de tabellen met B. te nummeren.

2

CULTUUR IN ZUID-LIMBURG

2.1 Algemene kenmerken

Ligging

Inherent aan de ligging van Zuid-Limburg is de nabijheid van een aantal buitenlandse culturele centra: Aken, Luik en Hasselt en op wat grotere afstand Brussel en Keulen. De ligging ten opzichte van de Randstad betekent dat nationale gezelschappen die in Zuid-Limburg optreden een grote reisafstand moeten overbruggen. De afstand tot Eindhoven vanuit Zuid-Limburg is immers even ver als de afstand tot Keulen.

Cultuurhistorische identiteit

Het heuvelland van Zuid-Limburg bevat door de specifieke landschappelijke situatie (lössontginningslandschap, onderdeel Centraal-Europese middelgebergte) en de positie ten opzichte van pre- en protohistorische cultuurgebieden archeologische resten die voor Nederland uniek zijn. De belangrijkste fysieke kenmerken zijn:¹

- de plateaus met grote open akkercomplexen of velden uit de Middeleeuwen;
- de beboste steile plateauranden en de relatief besloten dalen in contrast met de openheid van de plateaus, de waterlopen met veelal nog een natuurlijk karakter;
- kenmerkende landschapselementen als landgoederen, buitenplaatsen, holle wegen, graften, hellingbossen, houtranden, meidoornhagen, hoogstamboomgaarden, e.d.;
- de grote open ruimten in de dorpen (dries) en de beschermende dorpsgezichten;
- de kleinschalige verkaveling rondom dorpen met heggen en boomgaarden;
- historische boerderijen en bouwwerken, veelal in vakwerkbouwstijl;
- de archeologische bewoningssporen zoals de oudste paleolitische nederzettingen, vuursteenmijnbouw, Romeins villalandschap, kastelen, mottes, herenboerderijen, oude verkavelingssystemen en ploegsporen. In Zuid-Limburg zijn drie archeologisch belangrijke gebieden te onderscheiden: het Maasdal (Romeinse villa's, middeleeuwse vestingwerken), het centrale

---

¹ Nota Belvedere (1999)

deel van de lage Maasterassen (de strook tussen Sittard en Elsloo: Bandceramiek rond 5000 v. Chr.) en het Heuvelland (Romeinse villa's, weg Keulen-Tongeren, nederzettingen uit 11^e eeuw, middeleeuwse versterkingen en kerken).

Ook wat betreft bouwkunst zijn ruwweg dezelfde drie deelgebieden te onderscheiden: het Heuvelland, het zuidelijke Maasdal en middenterrassen van de Maas.

Het Heuvelland is de Limburgse monumentenregio bij uitstek: er bevinden zich, vele honderden monumentale objecten van historische bouwkunst en een kleine 25 beschermde stads- en dorpsgezichten. Dit betreft beeldbepalende kastelen, (versterkte) monumentale boerderijen, waardevolle kerkgebouwen en de vakwerkbouw. In de Mijnstreek, bevinden zich een aantal 'tuinsteden' uit de eerste helft van de twintigste eeuw, die exemplarisch zijn voor de ontwikkeling van de geschiedenis van de Nederlandse stedenbouw in de twintigste eeuw. In deze Mijnstreek zijn de oudere nederzettingsstructuren veel minder gaaf bewaard gebleven.

In het zuidelijke Maasdal van Susteren tot en met Eijsden, komen grote aantallen monumentale historische bouwwerken voor. Een en ander hangt uiteraard samen met de sterke concentraties in de Maastrichtse historische binnenstad en in de oude kern van Eijsden. Beide gemeenten beschikken over een beschermd stads- of dorpsgezicht. In het Maasdal van de gemeenten Meeressen, Stein, Born en Susteren komen getalsmatig bescheidener concentraties van historische bouwwerken voor. Deze zijn echter van aanzienlijke kwaliteit en bevinden zich doorgaans in nederzettingsstructuren die bijna zonder uitzondering vanaf het begin van de 19^e eeuw hun wegenstructuur en bebouwingspatroon goed herkenbaar hebben bewaard, zoals oud-Geulle, Elsloo, Meers, Maasband, Urmond, Berg, Grevenbicht, Papenhoven en Illikhoven. De historische kernen van Elsloo en Urmond dragen het predikaat beschermd gezicht.

Op de zogenaamde middenterrassen van de Maas liggen (grote delen van) de gemeenten Echt, Susteren, Born, Sittard, Geleen, en Stein. Sittard telt meer dan honderd monumenten, die in aanzienlijk mate geconcentreerd zijn in de Sittardse historische binnenstad. In de overige gemeenten gaat het in totaal om ettelijke tientallen monumenten, waarbij er weer sprake is van enige concentratie op het grondgebied van de gemeente Stein. Ten aanzien van de historische nederzettingsstructuren kan worden gesteld, dat de kwalificatie 'gaaf' met name kan worden toegekend aan het Echter gehucht Gebroek, aan de oude kernen van Holtum, Buchten, Nieuwstadt, Limbricht, Einighausen, Guttecoven, Broeksittard, Ophoven en het gehucht Daniken om reden dat de wegenstructuur en het historische bebouwingspatroon slechts in beperkte mate zijn veranderd.

Bevolking

Zuid-Limburg heeft bijna 650 duizend inwoners en vormt een combinatie van de sterk verstedelijkte gemeenten Heerlen en Maastricht, de matig verstedelijkte gemeenten Brunssum, Geleen, Kerkrade, Landgraaf en Sittard, en vooral niet-stedelijke (landelijke) gemeenten.² De verstedelijkte gemeenten hebben een centrumfunctie voor de omgeving.

² Sterk stedelijk = 1500 tot 2500 adressen per km². Matig stedelijk = 1000 tot 1500 adressen per km². Weinig stedelijk = 500 tot 1000 adressen per km². Niet stedelijk = minder dan 500 adressen per km².

Zuid-Limburg heeft te maken met een relatief sterke vergrijzing. De gemeenten Brunssum, Geleen, Heerlen, Kerkrade, Maastricht, Vaals en Valkenburg hebben een hoger percentage inwoners van 65 jaar en ouder dan gemiddeld in Limburg. Het percentage jongeren ligt in heel Zuid-Limburg onder het gemiddelde. Het percentage allochtonen is in Geleen hoger dan gemiddeld. Overigens, het percentage allochtonen is aanzienlijk lager dan in andere delen van Nederland. Het percentage inkomensontvangers met een hoog inkomen is in Margraten, Schinnen en Voerendaal relatief hoog.

Tabel B.1 in de bijlage geeft een overzicht van de hier vermelde demografische gegevens.

2.2 Cultuurfinanciën en beleid

De belangrijkste financier in de kunst- en cultuurwereld is de overheid. De verhouding private investeringen (sponsoring bedrijfsleven) en overheidsinvesteringen bedroeg 4 tot 100 in 1993. De totale overheidsinvesteringen in cultuur in Limburg bedragen ongeveer 220 miljoen gulden per jaar. De gemeenten zijn de belangrijkste financiers. Tezamen leveren zij ruim 70% van het totale budget. De provincie financiert ca. 18% en de rijksoverheid 11%.

In onderstaande tabel is een indicatie opgenomen van de verdeling van middelen over Zuid-Limburg en Noord- en Midden-Limburg. Deze verdeling is een schatting, aangezien sommige provinciale middelen niet toe te delen zijn.

Tabel 1: Overheidsuitgaven aan cultuur in Limburg (1999)

	Limburg		Zuid-Limburg	Noord- en Midden-Limburg
	In miljoen gulden	In %	In % van totaal Limburg	
Totaal	225.0	100 %		
Rijksoverheid – cultuurplan	17.7	8 %	99 %	
Rijksmonumenten	12.0	5 %		
Provincie	40.0	18 %		
w.o. kunst en cultuur	25.5	12 %	69 %	14 %
Gemeenten	155.1	69 %	63 %	37 %

Bron: Provincie Limburg

De Rijksoverheid financiert professionele gezelschappen en kunstvakopleidingen. Van de ca. 17,7 miljoen gulden die het Ministerie van OC&W via het Rijkscultuurplan in Limburg investeert (1999), wordt circa 60% aan muziek besteed, 24% aan kunstopleiding en 17% aan toneel. Van het totale bedrag wordt 98% besteed aan instellingen gevestigd in Maastricht (LSO, Opera Zuid, Het Vervolg, Huis van Bourgondië, Jan van Eyck). Voor het Rijkscultuurplan 2001-2004 is door meer producenten, productiehuisen en festivals rijkssubsidie aangevraagd dan in het verleden.

Tevens heeft de Rijksoverheid in het kader van de Nota Belvedere een aantal cultuurhistorische gebieden aan gewezen die bescherming verdienen en speelt het Rijk een rol in de aanwijzing en financiering van Rijksmonumenten.

Het provinciale cultuurbeleid is voor een belangrijk deel gericht op de musea. Van de totale provinciale inzet voor kunst en cultuur van ca. 25,5 miljoen gulden gaat 60% naar de provinciale musea en het restauratie-atelier. De resterende 40% is gericht op: ondersteuning bibliotheekwerk (15%), beeldende kunst (7%) en theater (6%). Muziek, festivals, amateurkunst, taal en literatuur, kunstzinnige vorming maken ieder 2% of minder van de provinciale inzet uit. Naast deze 25,5 miljoen besteedt de provincie nog circa 10 miljoen aan mediabeleid en 5 miljoen gulden aan cultuurhistorie.

De beleidsspeerpunten van de provincie zijn:

- participatie en educatie;
- culturele diversiteit;
- synergie;
- internationalisering;
- cultuurtoerisme;
- ondernemerschap;
- dynamisch erfgoed.

De gemeenten financieren voor een belangrijk deel de lokale culturele infrastructuur, die in geval van de grotere gemeenten ook een regionale functie vervult. Gemiddeld besteden de gemeenten 136 gulden per jaar per inwoner.³ De meeste grotere gemeenten geven meer dan gemiddeld uit, met Maastricht (276 gulden) en Sittard (281 gulden) als uitschieters. Tabel B.2 geeft een overzicht van de cultuuruitgaven per inwoner en de verdeling van de uitgaven naar functie. De beleidsspeerpunten van de centrumgemeenten zijn in tabel 2 weergegeven. In Parkstad worden de krachten gebundeld en is een contactpunt cultuur in ontwikkeling waarin zeven gemeenten participeren.

Tabel 2: Beleidsspeerpunten van de grotere gemeenten in Zuid-Limburg

Gemeente	Speerpunten
Brunssum	
Geleen	Evenementen, kunst in de openbare ruimte
Heerlen	Vijf accenten: bundeling van krachten, podiumkunstproducties en met name dans, stimulering van het culturele leven in het centrum, ruimte voor experimenten, manifestaties
Kerkrade	Cultuurparticipatie, stimulering van vernieuwing en kwaliteit, cultuureducatie, samenwerking en bundeling van krachten, conservering en regionalisering
Landgraaf	
Maastricht	Accenten: intrinsieke waarde van cultuur, educatieve waarde, economische waarde. Deze accenten zijn uitgewerkt a.d.h.v. vier

³ Begroting 1999, flexibel overzicht uitgaven, inkomsten en saldi naar functie. Bron: provincie Limburg, afdeling gemeentefinanciën. Dit betreft de functies 510 Bibliotheken, 511 Kunstzinnige vorming, 540 Kunsten, 541 Oudheidkunde, monumenten en musea

Gemeente	Speerpunten
	<p>thema's: infrastructuur, cultuureducatie, evenementen, cultureel erfgoed</p> <p>Missie: "op den duur willen we bereiken dat in de cultuurstad Maastricht een levendig cultuurklimaat ontstaat, gevoed en beleefd door Maastrichtenaren, waarin (amateur)kunstenaars en –liefhebbers wonen, werken en zich thuis voelen, waarin het ontastbare product Maastricht tastbaar wordt en niet alleen in de stenen, de monumentaliteit, maar ook in de mensen, de mentaliteit, de 'Mestreechse' cultuur, met als resultaat dat de Maastrichtenaar, bewust van zijn culturele bagage, zelfbewust de wereld tegemoet treedt"</p>
Sittard	<p>Investeren in de aanwezige veelzijdige en kwalitatief goede infrastructuur. Deze moet in stand gehouden worden en waar nodig verbeterd. Het uitgangspunt is kwaliteit in plaats van kwantiteit</p> <p>Deelname vanuit de bevolking aan kunst en cultuur vergroten c.q. verder doen groeien, met het accent op jeugd en jongeren, senioren en nieuwkomers</p> <p>Verbreden van het economisch draagvlak voor het cultuurbeleid</p>

Bronnen: zie tabel B.3.

Grote bedrijven in Limburg als DSM, Brand, Libertel, SNS-bank, Rabobanken, Essent, ABP, Limburger en Limburgs Dagblad, Océ, Rank Xerox en ENCI sponsoren alle in meerdere of mindere mate in de culturele sector in Limburg. Over de hoogte van de budgetten kunnen de meeste bedrijven geen uitspraken doen vanwege concurrentie-overwegingen of vanwege het feit dat een fors deel in natura (tentoonstellingsruimte, faciliteiten e.d.) plaats vindt. Een zeer globale schatting is ca. 500.000 gulden per onderneming.

2.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

De toeristisch-recreatieve sector - waaronder de culturele sector – bevindt zich volgens Pluijmers en Van der Wal (1999) in een situatie die vergelijkbaar is met die van de retailsector circa dertig jaar geleden. Er is sprake van "*een gefragmenteerde markt met zeer veel kleine aanbieders en een vrij laag kwaliteitsniveau op de drempel van schaalvergroting en professionalisering*". Een aantal ontwikkelingen die de retailsector al merendeels heeft ondervonden zullen ook in de toeristisch-recreatieve sector plaatsvinden: veranderende consumenten, veranderende concurrentieverhoudingen en veranderende culturele ondernemers.

Veranderende consument

De toekomstige consument is zeer kritisch, ervaart kwaliteit als vanzelfsprekend en is daarnaast vluchtig en grillig en slechts in beperkte mate loyaal. De consument kiest naar behoefte waarbij de beleving centraal staat.

Deze ontwikkeling is zichtbaar (uit zich) in een grote toename van culturen, sub-culturen en daarmee culturele verschillen (Tendrapport Limburg, 1998).

Eenvoudige scheidslijnen tussen jong en oud, vrouwen en mannen, Limburgers en Hollanders, binnen- en buitenlanders, zijn niet meer te trekken.

Ook oriënteert de consument zich meer op de directe leefomgeving, vaak op basis van de eigen specifieke cultuur/geschiedenis en geografische eigenschappen van de regio. Regionale cultuur en identiteit beleven een renaissance. Mensen leven in een soort culturele gelaagdheid waarin ze het lokale en regionale koesteren, maar qua waarden en normen opschuiven naar het Nederlands gemiddelde en steeds meer grensoverschrijdend en globaal cultuuruitingen produceren en consumeren.

Die veranderende cultuurconsument – het publiek - kan globaal in drie categorieën ingedeeld worden (Raes e.a. 1997):

- High consumers, de "cultuurfreak": type ontdekkingsreiziger dat steeds op zoek is naar nieuwe kennis en ervaringen door de confrontatie met bijzondere culturen of unieke kunstobjecten. Weet de weg in cultuurland exact te vinden. Cultuur staat permanent op de agenda.
- Light users: cultuur staat niet permanent op de agenda. Brengen slechts van tijd tot tijd een bezoek aan een monument of museum. De keuze van een bestemming wordt bepaald door de mogelijkheden tot actieve recreatie, waarbij culturele attractie-elementen van additionele waarde zijn. Ontspanning primeert, secundair de voorkeur voor culturele fiets- en wandelroutes en voor musea, monumenten en evenementen die uitnodigen tot een actief en leerzaam bezoek.
- Non-users: geen of nauwelijks affiniteit met cultuur.

Veranderende concurrentieverhoudingen

Er ontstaat een vrijetijds- of leisure markt. Het onderscheid tussen cultuur, eten/drinken, sport, retail/funshopping, accommodaties en entertainment wordt door de consument niet meer gemaakt. Ook het onderscheid met 'leren' vervaagt. Er ontstaan multifunctionele voorzieningen en gezamenlijke profilering van verschillende bestaande voorzieningen. Steeds grotere en professionelere organisaties – waaronder met name buitenlandse – zijn actief in de markt. Deze professionele spelers nemen het voortouw bij innovatie, financiering en implementatie van nieuwe producten. De overheid en koepelorganisaties hebben hierbij een faciliterende rol van afnemende betekenis. Ook verzakelijkt de overheid, zoals zichtbaar in zakelijkere subsidierelaties en in het betrekken van private partijen bij van oorsprong publieke projecten.

Veranderende culturele ondernemers

De veranderende consumenten en concurrentieverhoudingen vragen om een sterk assertieve houding van culturele ondernemers, te weten: een strategische lange termijn oriëntatie, een externe oriëntatie, het ontwikkelen van innovatief vermogen en een zeer vergaande professionalisering en commercialisering zowel ten aanzien van het aanbieden en ontwikkelen van producten en diensten als ten aanzien van interne bedrijfsvoering en bedrijfsprocessen. De culturele onderneming verandert van beheersorganisatie voor een huidige voorziening op een huidige locatie in een flexibele organisatie op zoek naar productontwikkeling en marktkansen. Schaalvergroting zal afgewogen worden tegen opereren als 'niche player'. De commerciële sector en particuliere initiatieven door stichtingen en verenigingen

nemen toe en worden steeds belangrijker (NRW, januari 1999). Het cultuurbeleid moet daarop inspelen, bijvoorbeeld met publiek-private-partnerships.

2.4 De culturele sector in beeld

De culturele sector brengen we in twee stappen in beeld:

- een overzicht van individuele organisaties en instellingen in de sector naar functie en genre (een bottom-up benadering);
- een beknopte beschrijving (voor zover mogelijk) van de sector wat betreft aantal organisaties, aangeboden diensten, werknemers, vrijwilligers en participatie. Deze beschrijving is gebaseerd op statistisch materiaal (een top-down benadering).

2.4.1 Overzicht in vogelvlucht

Schema 1 geeft een overzicht in vogelvlucht van organisaties en instellingen in Zuid-Limburg. Tevens zijn in dit schema provinciaal werkende organisaties en koepels opgenomen. In een drietal kaarten is dit beeld gevisualiseerd. Kaart 1 geeft de opleidingsinfrastructuur weer, kaart 2 de professionele producenten en kaart 3 de infrastructuur van ontmoetingsplaatsen (podia).

Het schema en de kaarten roepen de vraag op: wat doen die organisaties, hoeveel publiek trekken ze, et cetera. Het is niet mogelijk deze veelheid aan vragen in dit onderzoek te beantwoorden. De vraag die daarvoor als eerste beantwoord moet worden is wat we precies willen weten van die verschillende organisaties. In hoofdstuk 3 is daarvoor een voorstel opgenomen "naar een breed toegankelijk informatiesysteem".

De bijlage B.9 geeft een beknopte kwalitatieve beschrijving van een aantal van de in schema 1 opgenomen organisaties en instellingen. Deze beschrijving is niet volledig en dient als voorbeeld bij het voorstel voor het informatiesysteem.

Schema 1: Overzicht in vogelvlucht Zuid-Limburg										
		Algemeen	Cultureel erfgoed	Bouwkunst/ Architectuur	Beeldende kunst/ Design	Theater/Toneel	Muziek/ Muziektheater	Dans	Literatuur	Media
	Opleidingen									
110	Vakopleidingen		Restauratie-Atelier Limburg		Jan van Eijck Akademie Fontys Beeldende Kunst Akademie	Toneelschool	Conservatorium	Vooropleiding dans		
120	Centra voor Kunsten				Hee-Art Vrije Akademie Z.O. Mijnstreek Kumulus Centrum voor de Kunsten		Muz.school Heerlen Sittardse Muz.school Muz.sch. Valkenburg SMK Ballet- en Muziekschool Odeion Kumulus	Balletscholen Dansscholen Kumulus SMK Ballet- en Muziekschool		
130	Distributie- netwerk	Buro Cult Stg. Leerhuis Limburg		Vitruvianum	ChocArt Volksuniversiteiten Scolarta	Theatergroep Seth Jekerstudio	Stg.Limburgse Improvisatie Muziek (SLIM) Stg.Popmuziek Limburg (SPL) Stg. Samenwerkende Orgelvrienden			
	Producenten									
210	Gezelschappen - professionals - amateurs					Het Vervolg Theater Sirkel Het Woelige Baren Theater Netwerk Nederland	Limburgs Symfonie Orkest Opera Zuid Ensemble Contrain Amati Ensemble Orpheus MFIS Brassband Limburg	Euregio Dans Carisma Inact		
220	Productiehuizen - professionals - amateurs					Huis van Bourgondie De Federatie		Bewegingswerkpla ats Los		
230	Individuele - professionals - amateurs						Gé Reinders Schintaler Rowwen Heze André Rieu			
240	Festivals - professionals	Het Parcours Limburg Festival Euriade			Tefaf Beeld Kunstdagen Wittem	Cultura Nova	Musica Sacra Pinkpop Orlando Festival	Dansfestival Nederlandse Dansdagen	Poeziefestival Poetry Nights Maastricht	Filmfestival

Schema 1: Overzicht in vogelvlucht Zuid-Limburg

		Algemeen	Cultureel erfgoed	Bouwkunst/ Architectuur	Beeldende kunst/ Design	Theater/Toneel	Muziek/ Muziektheater	Dans	Literatuur	Media
	- amateurs	OLS St.Joep Muzada Eurocult Internationaal Foklorefestival Limburg Love Parade Doedag muziektrèft Streetparade Nabuceo Afrikafestival					WMC Heerlense Korendag Charles Henneneoncours Zangersdagen Vaals De Parade Taptoe Heerlen Banda Festival Southern Bluesnight Music Nights			
250	Overig - professionals	Consortium i.o. Cultureel contactpunt Parkstad Limburg i.o. MAHL Les Reneontres			Beeldenroutes Atelierroutes				Stg. Maaslandse Monografieën Letterkundig centrum Limburg Ver. Limburgse Auteurs (VLA) Appel	L1 Lokale omroepen
	- amateurs (koepelorgani- saties)	Centrum voor de amateurkunsten i.o. Limburghuis i.o	Limburgs Geschiedkundig en Oudheidkundig Genootschap (LGOG)		Limburgse Kunstkring	Limburgse Federatie Amateurgezelschappen (LFA) Optater Maaslandtoneel	Studium Chorale Stg. Oude Muziek Stg. Limburgse Componisten Limburgse Bond Muziekgezelschappen (LBM) Ver. Nederlandse Koren Limburg (VNKL) Limburgse Bond Tamboerkorpsen (LBT) Federatie Katholieke Muziekbonden (FKM)	Dansdoentenvereniging Limburg	Veldeke Woordenboek Limburgse Dialecten (WLD)	FotoF Limburg Limburgse Organisatie van Audio Visuele Amateurs (LOVA)
	Distributeurs, podia									
311	Schouwburgen	Schouwburg Sittard Stadsschouwburg Heerlen Wijngrachttheater Theater a/h Vrijthof								
312	Kleine podia	KC 138 Karroessel Derlon theater Openluchttheater Valkenburg De Auw Sjoal Huis Millen 't Kloëster Retniegebouw Gemeenschapshuis Oirsbeck				Kruisherenecomplex/ Huis van Bourgondië Tonelaacademie	Intro/In Situ	Los		

<i>Schema 1: Overzicht in vogelvlucht Zuid-Limburg</i>										
		Algemeen	Cultureel erfgoed	Bouwkunst/ Architectuur	Beeldende kunst/ Design	Theater/Toncel	Muziek/ Muziektheater	Dans	Literatuur	Media
		Theater Landgraaf Theater Lexor 't Wielderhoes Hanenhof Bonbonniere								
313	Overig	Buitenpodia (pleinen e.d.) Magisch Theatertje Cultureel centrum Eijsden Gemeenschapshuis Groesselt					Dependance Hoensbroek Salviuskerk Limbricht		Literaire caf�es	
320	Jeugdpodia, poppodia	Platte Zaal Pitboel theater Poppentheaters 't Patronaat				Theater Sirkel	De Nor Fenix Oefenbunker			
330	Bioscopen, filmhuizen									Roxy Forum Autokino H5 Royal Rivoli Maxim De Spiegel Cinema Palace Lumiere-Zoem Minerva
340	Musea	La Diligence Merklappenmuseum Heemkundemuseum Beek Streekmuseum Beek Schipperbeurs Wijnmuseum Limburg in miniatuur Afrikamuseum Geologisch museum Kimburg un miniatuur	Thermemuseum Industrion Natuurhistorisch Museum Maastricht Museumkelder Derlon Van Druk tot Prent Helpoort Sint-Pieters Spaans Gouvernement 't Stif Schatkamer O.L.Vrouwebasiliek Schatkamer St. Servaas Oudheidkundige verzameling Schinveld Streekmuseum Valkenburg Archeologiemuseum Stein Kasteel Hoensbroek Streekmuseum Grueles De Kopermolen Het Domein		Bonnefantemuseum Stadsgalerij Heerlen Het Domein					
350	Galerie�n, expositieruimten		Wiebengahal		Artiforum G. Signe Arc					

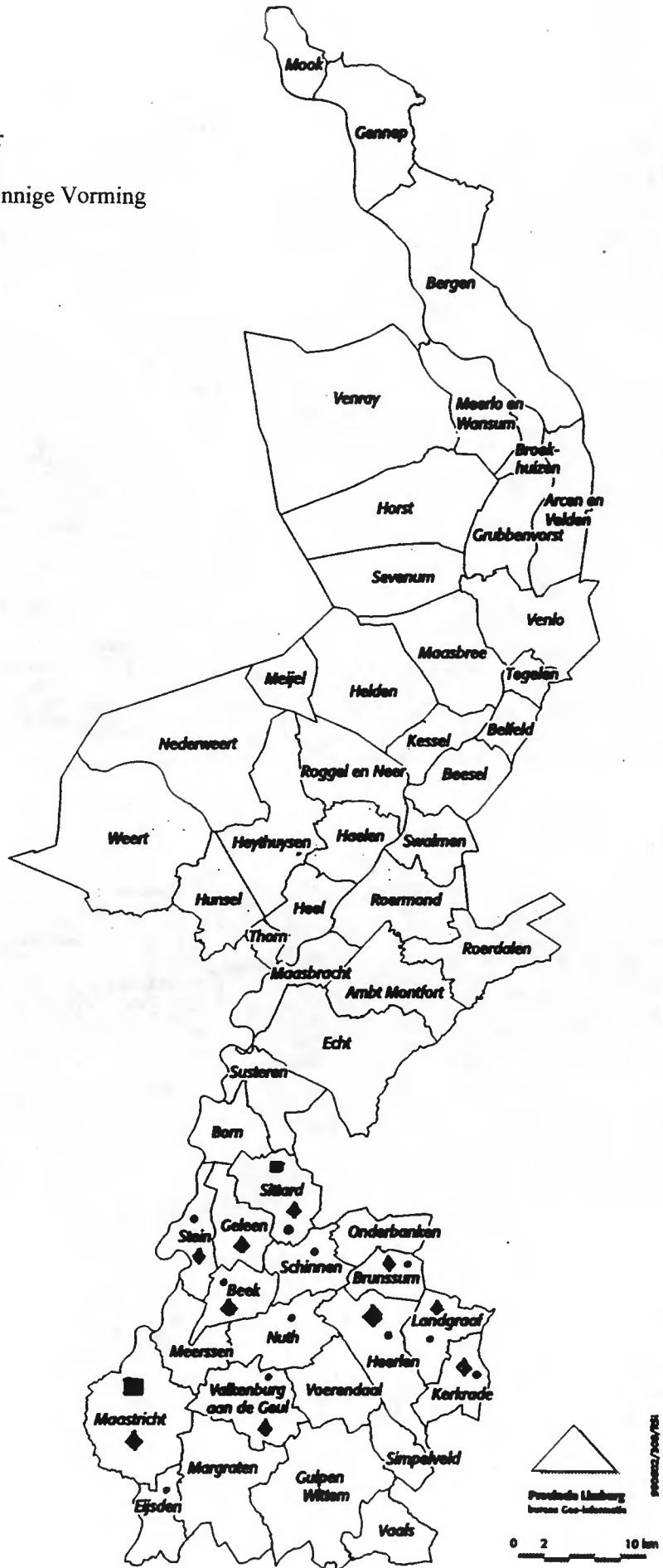
Schema 1: Overzicht in vogelvlucht Zuid-Limburg

		Algemeen	Cultureel erfgoed	Bouwkunst/ Architectuur	Beeldende kunst/ Design	Theater/Toneel	Muziek/ Muziektheater	Dans	Literatuur	Media
					Centrum Beeldende Kunst Maastricht Stg. Ateliers Maastricht (SAM) G. A-I G. Armana G. Artisant G. Hoeve Dcn Erver Post & Salamon Ipomal Galerie en Kunstuitleen G. ArtisJoke Artrade Beeldengalerie Bell'Arte Besselaar hedendaagse kunst G. Dis G. Fah Kunsthuis Theo Hübens G. Wanda Reiff G. Rob van Rijn Schuwirth & Van Noorden Antiquariaat Libraire Stille Joanna Talbot-Hofft G. Tracé G. Wolfs G. Miche Knops G. Prinsenhoek G. ToRash					
360	Monumenten	Bezoekerscentra Schrieversheide, Brunsummerheide Botanische tuin Kerkrade Heempark Sjoensheim	Kasteelpark Bom Stoomtrein Kasteelruïne Valkenburg Romeinse katacomben Steenkolnmijn Gemeentegrot Valkenburg Kasteel terworm Rolduc	Glaspaleis						
370	Bibliotheken, archieven		Gemeentearchieven Centre Ceramique Rijksarchief Informatie Rijk en provincie Sociaal Historisch Centrum						Openbare bibliotheken Centre Ceramique	Archieven LI Limburgs Film en Video- Archief (Lifa)
380	Overig		Archeologisch Centrum Boerderijenstg. Limburg Molenstichting Limburg Stg. Limburgse Katelen							

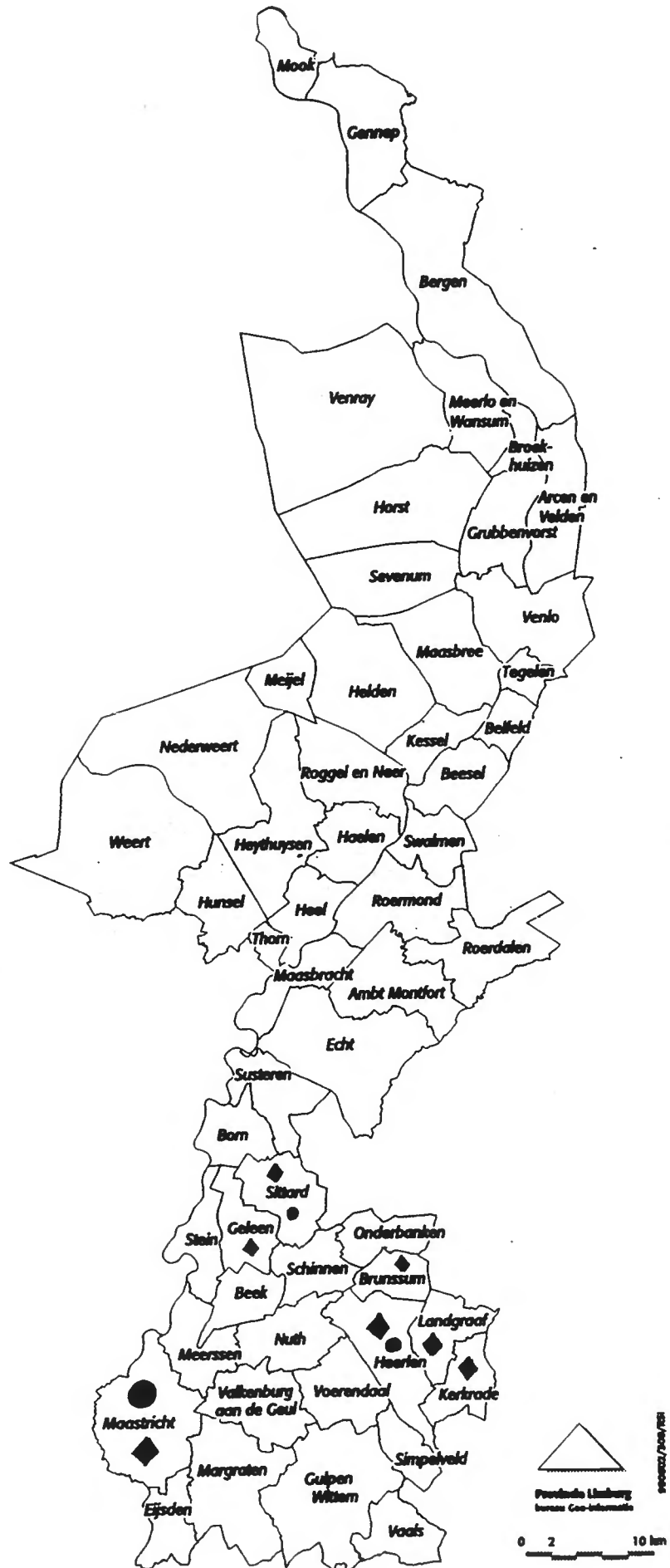
Schema 1: Overzicht in vogelvlucht Zuid-Limburg										
		Algemeen	Cultureel erfgoed	Bouwkunst/ Architectuur	Beeldende kunst/ Design	Theater/Toneel	Muziek/ Muziektheater	Dans	Literatuur	Media
400	Ondersteuning	Symbiose	Monumentenhuus		Documentatie Beeldende Kunstenaars Limburg					
500	Cultuurprijzen	Ons Limburg Pries Kinjer Cultuurpries Limburg Lebenlesen-prijs			Lei Alberigs prijs Alphons Winters prijs Parkstad prijs				Frans Erens prijs	

Opleidingsinfrastructuur

- Vakopleidingen
- ◆ Centra voor Kunstzinnige Vorming
- Overig

- Producenten
- professionals
  - ◆ festivals

Ontmoetingsplaatsen (podia)

- toneel/theater
- ◆ jeugd/pop
- musea
- bioscopen/filmhuizen

2.4.2 Cultuurparticipatie: informatie over het gebruik van culturele voorzieningen

Waar bevolking en cultuursector elkaar ontmoeten vindt cultuurparticipatie plaats in verschillende vormen:

- bezoek aan culturele instellingen;
- deelname aan kunstzinnige activiteiten (w.o. het volgen van onderwijs en cursussen);
- zelf verzamelen van kunstwerken;
- gebruik van elektronische media;
- vrijwilligerswerk voor culturele instellingen.

Op basis van informatie uit het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO) van 1995 kan voor Limburg een beeld geschetst worden van het gebruik van diverse culturele voorzieningen. Dit beeld is af te zetten tegen de Nederlandse situatie. Vervolgens wordt in de rest van deze paragraaf wat dieper ingegaan op het aanbod en gebruik van podiumkunsten, bibliotheken en musea.

Cultuurparticipatie

In tabel 3 is het bezoek aan kunstvoorzieningen weergegeven. Het betreft het percentage mensen (van 6 jaar en ouder) dat in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête een kunstvoorziening heeft bezocht.⁴ In het algemeen ligt het percentage Limburgers dat een bezoek heeft gebracht aan een kunstvoorziening onder het Nederlands gemiddelde.

Tabel 3: Bezoek aan kunstvoorzieningen in procenten (1995)

	Limburg	Nederland
Podiumkunsten (tenminste één vorm van podiumkunst)	42	48
Bioscoop	42	48
Filmhuis of kijkhuis	4	6
Museum in Nederland	24	34
Galerie	17	20

Bron: AVO 1995

Het percentage mensen van 16 jaar en ouder dat lid is van een kunstuitlenencentrum of artotheek bedraagt 1% en is gelijk aan het Nederlands gemiddelde

In tabel 4 is het leesgedrag van Limburgers weergegeven. Het percentage mensen dat de maand vóór de enquête minstens een boek heeft gelezen ligt 10 procentpunten onder het Nederlandse gemiddeld. Ook de andere indicatoren van het leesgedrag - het percentage dat boeken koopt voor eigen gebruik, het percentage dat een lidmaatschap heeft van een bibliotheek en het percentage dat boeken bij een bibliotheek leent - liggen onder het Nederlands gemiddelde.

⁴Het aantal respondenten in Limburg bedroeg 1069, in heel Nederland 14489.

Tabel 4: Leesgedrag in procenten (1995)

	Limburg	Nederland
Boeken gelezen	48	58
Boeken gekocht	45	51
Lid bibliotheek	33	42
Leent uit bibliotheek	34	43

Bron: AVO 1995

Het beeld wat betreft mediagebruik is nagenoeg gelijk aan het Nederlandse beeld. In tabel 5 is het percentage mensen weergegeven dat gebruik maakt van de opgesomde media.

Tabel 5: Gebruik van media in procenten (1995)

	Limburg	Nederland
Volgen van een radio of tv-uitzending over kunst	35	39
Volgen van een radio of tv-uitzending over klassieke muziek	28	29
Volgen van een radio of tv-uitzending over sport	67	67
Luisteren naar klassieke cd's	44	46
Kijken naar bioscoopfilm	74	74
Videorecorder aanwezig	76	76
Kijken naar voorbespeelde video banden	53	55

Bron: AVO 1995

Kunstbeoefening in de vrije tijd, dus buiten werk- of schooltijd vindt in Limburg in ongeveer dezelfde mate plaats als elders in Nederland, zoals uit tabel 6 blijkt. Bijna 40% van de bevolking beoefent één of meer kunstzinnige activiteiten als amateur.

Tabel 6: Kunstbeoefening als amateur (1995)

	Limburg	Nederland
Tekenen, schilderen, grafische vormgeving	16	17
Beeldhouwen, keramiek, sieraden maken	5	5
Textiele werkvormen	6	8
Zingen	11	13
Muziekinstrument bespelen	13	13
Toneel, mime, volksdans	5	5
Fotografie, film, video	7	7
Eén of meer kunstzinnige activiteiten	37	37

Bron: AVO 1995

Samenvattend is het als volgt gesteld met de cultuurparticipatie van Limburgers:

- het bezoek aan kunstvoorzieningen ligt beduidend lager dan het Nederlands gemiddelde, ongeacht het soort kunstvoorziening (podiumkunsten, bioscoop, filmhuis, museum of galerie);
- het lidmaatschap van een kunstuitleencentrum of artotheek is gelijk aan het Nederlands gemiddelde;
- het leesgedrag ligt ruim onder het Nederlands gemiddelde;
- het mediagebruik is vergelijkbaar met elders in Nederland;

- kunstbeoefening in de vrije tijd, dat wil zeggen beoefening van amateurkunsten is vergelijkbaar met elders in Nederland.

Podiumkunsten

Het totale aantal bezoeken in het seizoen 1997/98 bedroeg 656 duizend. Afgezet tegen de bevolking in Limburg, betekent dat 576 bezoeken per 1000 inwoners. Het gemiddeld aantal bezoekers per voorstelling bedroeg 257 en ligt onder het Nederlandse gemiddelde. In onderstaande tabel zijn Limburgse en Nederlandse gegevens opgenomen.

Tabel 7: *Bezoek van professionele voorstellingen podiumkunsten, exclusief popconcerten (1997/98)*

1997/98	Limburg	Nederland
Uitvoeringen	2550	56670
Bezoeken (x 1000)	656	15607
Bezoek per uitvoering	257	275
Bezoek per 1000 inwoners	576	997
Uitvoeringen per 10.000 inwoners	224	362

Bron: CBS (1999), Podiumkunsten 1997/98

Uit een vergelijking met andere provincies blijkt dat het bezoek per uitvoering relatief hoog is in Limburg. Alleen de provincies Groningen, Friesland, Zuid-Holland en Noord-Brabant kennen hogere aantallen bezoeken per uitvoering. Het aantal bezoeken per inwoner is relatief laag, maar Drenthe (182), Zeeland (503) en Overijssel (562) scoren nog lager. Het aantal uitvoeringen per inwoner is in Limburg het laagste van heel Nederland.

In de tijd bezien neemt het aantal bezoeken per uitvoering in Limburg enigszins af sinds het seizoen 1994/95. In Nederland lijkt er sprake te zijn van een lichte toename (zie B.8). Informatie over recentere jaren is echter nodig om harde conclusies te kunnen trekken.

De verdeling van de uitvoeringen over de hoofddisciplines theater, muziek, muziektheater, dans, theater en diversen is in Limburg gelijk aan Nederland. Het aandeel bezoeken is in Limburg wat hoger bij de hoofddiscipline muziek (zie tabel B.4). In Limburg vinder meer uitvoeringen in specifiek theater plaats dan gemiddeld in Nederland. Het aandeel bezoeken is daarentegen hoger bij multiculturele centra (tabel B.5). Een groter aandeel van de uitvoeringen in Limburg wordt door rijksgesubsidieerde gezelschappen verzorgd, terwijl het aandeel bezoeken aan rijksgesubsidieerde uitvoeringen lager dan gemiddeld is. Daarnaast is zowel het aandeel uitvoeringen als bezoeken van buitenlandse gezelschappen groter dan gemiddeld (tabel B.7).

Informatie over het aantal uitvoeringen en bezoeken per uitvoering op het terrein van theater, muziek, dans, film en circus is per gemeente beschikbaar voor het seizoen 1997/1998. Uit onderstaande tabel 8 blijkt het belang van de centrumgemeenten Heerlen, Maastricht, Sittard en in wat mindere mate Kerkrade, wat betreft het aantal uitvoeringen. Het gemiddeld aantal bezoeken per uitvoering

varieert sterk tussen de gemeenten. Dat hangt samen met de diversiteit aan voorstellingen én met de diversiteit aan accommodaties.

Tabel 8: Aantal uitvoeringen en bezoeken per uitvoering per gemeente, 1997/98

	Uitvoeringen	Bezoeken per uitvoering
Beek	7	435
Born	6	255
Brunssum	12	311
Eijsden	4	287
Geleen	18	118
Gulpen-Wittem	14	150
Heerlen	302	327
Kerkrade	91	249
Landgraaf	33	115
Maastricht	711	212
Margraten	17	96
Meerssen	3	149
Nuth	1	29
Onderbanken	5	148
Schinnen	2	51
Simpelveld	3	41
Sittard	244	255
Stein	14	131
Susteren (1996/1997)	1	72
Vaals	9	183
Valkenburg a/d Geul	7	74
Voerendaal	2	64

Bron: CBS

Evenementen en attracties

Festivals, evenementen en attracties trekken veel (betalende) bezoekers. Voor gemeenten is dat dan ook een aantrekkelijke inkomstenbron. Er is weinig informatie beschikbaar over aantallen evenementen, bezoekersaantallen et cetera. Van de VVV Limburg is het volgende overzicht uit 1998 beschikbaar:

Gemeente	Bezoekersaantal
Maastricht	1.600.000
Valkenburg	1.527.500
Arcen	1.178.000
Vaals	1.100.000
Landgraaf	609.000
Weert	600.000
Thorn	475.000
Heerlen	403.000
Sittard	128.500

Musea

Het aantal musea in Zuid-Limburg bedroeg 28 in 1997. Heel Limburg had op dat moment 53 musea. Het aantal bezoekers van Zuid-Limburgse musea bedroeg 622 duizend. Bij deze gegevens moet het volgende opgemerkt worden: de

bezoekersaantallen van 3 musea zijn hierin niet opgenomen, waar onder het Domein in Sittard. Het Domein trekt ongeveer 10 duizend bezoekers. Ook is in deze aantallen het Industrion – ca. 40 duizend bezoekers - niet opgenomen. In onderstaande tabel is voor 1997 het aantal musea en het aantal bezoekers per gemeente weergegeven.

Tabel 9: Aantal musea en bezoekers per gemeente, 1997

	Musea	Bezoekers
Beek	2	n.b.
Heerlen	5	121247
Maastricht	11	293384
Margraten 1)	2	16698
Meerssen 1)	1	559.
Onderbanken 1)	1	50
Sittard	1	n.b.
Stein 1)	2	2200
Vaals 1)	1	1698
Valkenburg a/d Geul 1)	2	185970

1) Gegevens hebben betrekking op 1995

Bron: CBS

Op provinciaal niveau is informatie over gratis bezoeken en betaalde bezoeken beschikbaar en over het personeelsbestand van de musea. Deze kengetallen staan vermeld in tabel 10.

Tabel 10: Kengetallen musea

	Limburg	Nederland
Aantal musea	53	921
Aantal bezoekers (x 1000)	789	20266
Percentage betaalde bezoekers	75%	72%
Gemiddeld aantal bezoeken per museum (x 1000)	15	22
Aantal personeelsleden	277	6708
w.v. percentage in loondienst	73%	79%
Aantal mensjaren	179	5071
w.v. percentage in loondienst	67%	78%

Bron: CBS

Openbare bibliotheken

De bibliotheken in Limburg zijn bezig met het project "Herpositionering Bibliotheekwerk in Limburg". Daarin zijn de bibliotheken, gemeenten en de provincie een discussie aangegaan over de toekomst van het bibliotheekwerk. Er moet helderheid komen over de hoe de bibliotheek haar rol beter kan vervullen en welke samenhangende structuur daarvoor werkbaar is.⁵

Voor dit project zijn kerncijfers aangeleverd door de bibliotheekdirecties in Limburg die betrekking hebben op 1998 (zie Boer&Croon, 2000). In onderstaande

⁵ Boer&Croon (2000): Heeft bovenlokale samenwerking in Limburg een kans?

Boer&Croon (2000): De nieuwe architectuur voor het Limburgse bibliotheekwerk; Contourennota

twee tabellen zijn met het Nederlands gemiddelde vergelijkbare gegevens voor 1995 opgenomen.

Tabel 11: Kengetallen bibliotheken

	Limburg	Nederland
Totaal personeel	588	10072
Percentage full-time personeelsleden	26%	16%
Vrijwilligers	355	7263
Vrijwilligers/Personeelsleden	60%	72%
Totale collectie (x 1000)	3566	44229
w.v. boeken	95%	93%
Uitleningen	10569	179566
w.v. boeken	92%	93%
Ingeschreven gebruikers	258	4549
Vestigingen	106	1151
Stopplaatsen	86	1814
Aantal scholen	291	7506
Overige uitleenpunten	101	1534

Bron: CBS

Tabel 12: Kengetallen bibliotheken per gemeente, 1995

	Vesti- ingen	Collec- tie	Gebruikers	Jeugdige gebruikers	Uitleningen per gebruiker	Gebruikers- percentage
Beek	2	58143	3495	64%	43	20
Born	2	74510	4515	49%	45	31
Brunssum	1	62873	5913	46%	33	19
Eijsden	2	57214	3171	60%	47	27
Geleen	3	101483	10232	57%	41	30
Gulpen- Wittem	2	29105	2144	60%	44	28
Heerlen	4	219064	18337	52%	33	19
Kerkrade	3	155429	9244	57%	35	18
Landgraaf	3	122085	10460	56%	49	25
Maastricht	3	535659	23161	50%	35	20
Margraten	1	9967	1814	71%	37	13
Meerssen	1	42479	3893	57%	42	19
Nuth	2	53779	2659	57%	47	16
Onderbanken	2	38430	1838	66%	38	22
Schinnen	2	47408	2937	62%	43	21
Simpelveld	2	49442	2581	64%	36	22
Sittard	3	104771	13392	56%	37	28
Stein						
Susteren	3	60972	2770	59%	42	21
Vaals	1	34397	1728	48%	39	16
Valkenburg a/d Geul	2	66705	4843	56%	36	27
Voerendaal	1	26005	2249	66%	32	17

Bron: CBS

2.5 Conclusies: Culturele zone Zuid-Limburg

Zuid-Limburg als centre of excellence

In Zuid-Limburg is sprake van een grote concentratie van cultuuraanbod. Zowel opleidingen, professionele- en amateur-producenten als een divers scala aan ontmoetingsplaatsen is aanwezig. Dit aanbod is ingebed in een omgeving waarin:

- er veel instellingen op het gebied van wetenschap, techniek en communicatie gevestigd zijn;
- er sprake is van een dichtbevolkt stedelijk gebied;
- de ligging uniek is;
- er een unieke cultuurhistorische identiteit is met archeologische vindplaatsen, een grote hoeveelheid monumenten en vanuit cultuurhistorisch perspectief waardevolle landschappen.

Profilering

Een geurbaniseerde regio als Zuid-Limburg biedt kansen voor concentratie en samenwerking. De regio of subregio's kunnen zich profileren met een specifiek aanbod in aanvulling op het "traditionele" aanbod dat via het wijdvertakte netwerk van schouwburgen door bijna iedere Limburger te zien is. Dit is mogelijk door clusters op te sporen en te versterken, waar mogelijk clusters die breder zijn dan de kunstsector sec. Een aantal mogelijkheden daarvoor zijn uit deze inventarisatie te distilleren:

- een experimenteel karakter met veel gelegenheidspodia, muziek en moderne architectuur is te vinden in Parkstad;
- een hoogwaardig en kosmopolitisch karakter is te herkennen in Maastricht;
- moderne kunst wordt aangetroffen in de driehoek Sittard - Heerlen – Maastricht;
- het Heuvelland (inclusief de steden) heeft toeristische kwaliteiten: kwaliteitstoerisme met nadruk op cultuur, natuur en cultuurhistorie.

Of deze profilering of wellicht een andere profilering daadwerkelijk opgepakt wordt, is in belangrijke mate afhankelijk van het oppakken van kansen en ondervangen van bedreigingen. Ook spelen de wensen en acties van de Limburgse gemeenten een cruciale rol. Hieronder worden deze accenten beknopt uitgewerkt. Kansen en bedreigingen komen daarna ter sprake.

Experimenteel

In Parkstad Limburg vinden een groot aantal cultuurfestivals plaats, vaak op gelegenheidspodia en met een internationale uitwisseling, zoals bijvoorbeeld het WMC, Orlandofestival, Pinkpop, De Parade, Cultura Nova en het Poëziefestival. Muziek is het bindende element tussen deze festivals.

Experimenteren, innoveren en vernieuwen zijn aspecten die doorklinken in de geschiedenis van Parkstad. In de Romeinse tijd een belangrijk centrum (badplaats Coriovallum), vervolgens een overwegend agrarisch karakter gevolgd door de industriële ontwikkeling en de ontwikkeling van de mijnbouw, en vervolgens de mijnsluitingen en het zoeken naar een nieuwe identiteit. Ofwel zoals Parkstad Limburg zelf zegt: "Van zwarte mijnstreek naar groene parkstad" met accenten op kennis- en informatietechnologie.

Hoogwaardig en kosmopolitisch

Ruim driekwart van de inwoners van Maastricht voelt zich zeer gehecht aan de stad, aan de eigenheid, de cultuurhistorische waarde, geschiedenis en ambiance. Cultuurstad Maastricht heeft 1400 kleine en grote monumenten, kunstvak- en amateuropleidingen, werkplaatsen, professionele instellingen zoals orkesten, opera, theatergezelschappen, grote en kleine podia en musea.

Kunstenaars zelf vinden het historische karakter, de stedelijke schoonheid en de beperkte schaal (een kleine binnenruimte en een grote buitenruimte, voldoende ruimte om te profileren zonder op te gaan in de massa, ruimte voor innovatie) de sterke punten van Maastricht.

Verbinding tussen de stad Maastricht en het omliggende Heuvelland versterkt het karakter en het cultuurtoeristisch potentieel. De gemeenten in het functionele stadsgewest zoals Eijsden, Margraten, Meerssen en Valkenburg a/d Geul leggen daarbij ieder hun eigen accenten. Beeldende kunst en kunst in de openbare ruimte in Eijsden en Meerssen, cultuurtoerisme in Valkenburg.

Moderne kunsten

Moderne kunsten en kunst in de openbare ruimte wordt door de meeste gemeenten actief gestimuleerd. Er is een accent in de driehoek Sittard - Heerlen – Maastricht. Museum Het Domein in Sittard biedt hedendaagse kunst van jonge kunstenaars uit binnen- en buitenland met een nadruk op fotografie, video en multi-mediale installaties. Daarnaast wordt in Sittard tweejaarlijks Beeld georganiseerd: een kunstmanifestatie waarbij binnen en buiten ca. 400 werken van traditionele tot experimentele kunst getoond worden. Het Bonnefantenmuseum in Maastricht biedt hedendaagse kunst van o.a. Broodlaers, Dibbets, Fabro, Mangold, Franz West. Tenslotte biedt de Stadsgalerij Heerlen moderne Nederlandse schilderkunst van na 1945 o.a. Cobra, Amsterdamse Limburgers, hedendaagse kunst, collectie Aad de Haas, Limburgse schilders.

Cultuurtoerisme

Zuid-Limburg heeft een uniek oorspronkelijk landschapsaanbod voor Nederland met een combinatie van cultuur, inrichting en natuur. De nauwe relatie tussen de natuur en cultuurhistorische gesteldheid versterkt de aantrekkingskracht op toeristen. De toeristische infrastructuur is goed ontwikkeld en de regio heeft in de loop van decennia een sterk toeristisch imago opgebouwd.

2.5.1 Kansen

Actieprogramma cultuurbereik

De conclusie die uit de maatschappelijke ontwikkelingen veranderend publiek, veranderende concurrentieverhoudingen en veranderende culturele ondernemers getrokken kan worden is dat "de" culturele sector niet meer bestaat. Daardoor voldoen min of meer traditionele afbakeningen van de culturele sector ook niet meer. Er moet dus gezocht worden naar een vorm van afbakening, een concept, een wijze van kijken naar de regio, rekening houdend met de veranderende consument (kiezen naar behoefte, beleving centraal, subculturen, regionale cultuur en identiteit). De elkaar snel opvolgende ontwikkelingen in de informatietechnologie

(onder andere nieuwe media) - cultuur is steeds meer informatie – kunnen daarbij van nut zijn. In de nieuwe wereld van technologie, multicultuur en vervagende landsgrenzen moet gezocht worden naar een nieuwe ordening die nieuwsgierigheid tegenover jongere generaties mogelijk maakt. Het actieprogramma cultuurbereik biedt deze mogelijkheden.

Landsgrenzen

De ligging van Zuid-Limburg is uniek. Landsgrenzen zijn echter nog steeds vrij dwingend. Dat heeft te maken met cultuurverschillen, andere wijzen van werken, onbekendheid met regels en procedures et cetera. Er zijn dan ook relatief weinig grensoverschrijdende initiatieven uit het onderzoek naar voren gekomen. Overigens kan dat ook met de opzet van dit onderzoek (inventariseren met als belangrijke bron de Limburgse gemeenten) te maken hebben.

Brede basis van amateurs, maar met een traditionele oriëntatie

Limburg heeft een brede basis in de amateursector. Het aantal amateurgezelschappen en –verenigingen is groot. De mate van beoefening van amateurkunsten ligt op het Nederlands gemiddelde. Jeugd en allochtonen zijn echter relatief weinig betrokken. De amateursector heeft steeds meer moeite jeugd te binden. Dat geldt overigens niet alleen voor culturele activiteiten, maar ook voor bijvoorbeeld sport.

De oriëntatie van veel amateurgezelschappen is nog vrij traditioneel (koren, hafabra). Een verbreding van die oriëntatie en het werken in een andere, bijvoorbeeld meer projectmatige, vorm biedt wellicht kansen.

Overigens gaat de amateursector (en de gehele cultuursector) op korte termijn een zonnige toekomst tegemoet. Er komen immers steeds meer ouderen en die zijn juist meer cultuur"minded". Men mag echter slag voor de lange termijn niet missen.

2.5.2 Bedreigingen

Draagkracht

Zuid-Limburg heeft een unieke combinatie van natuur en cultuur. Deze combinatie heeft geleid tot een sterk cultuurtoeristisch imago en een forse toeristenstroom. Zuid-Limburg moet dan ook waken voor een vershraling van het cultuurtoeristisch product door uitholling van de culturele en landschappelijke kwaliteit.

Kwaliteit en professionaliteit

Het management van culturele instellingen en de cultuurmakers zelf moeten zich meer gaan gedragen als ondernemer. De ontwikkelingen in de vrije-tijdmarkt dwingen hiertoe. Hetzelfde geldt overigens voor de cultuurtoeristische sector. Een deel van de bedrijven speelt tijdig in op nieuwe marktontwikkelingen. Een groot aantal (kleine) bedrijven voert echter een defensieve strategie.

Vrijwilligers

Vrijwilligers vormen het smeermiddel van de culturele sector. Een groot deel van de sector draait op die vrijwilligers. Dit komt steeds meer onder druk te staan, omdat deelname aan vrijwilligerswerk afneemt. Inzicht in deze processen is van belang voor de toekomst van de cultuursector.

3

AANBEVELINGEN

Informatie-uitwisseling

Tijdens dit onderzoek is gebleken dat regionaal denken en regionale samenwerking op cultureel gebied nog in de kinderschoenen staat. Uitzondering hierop vormt Parkstad Limburg, waar regelmatig onderling overleg tussen gemeenten is over hun cultuurbeleid. Op een termijn van vier á vijf jaar hoopt men dat uit te laten monden in een gezamenlijk cultuurplan.

Om op termijn te kunnen komen tot regionale samenwerking leidend tot afstemming en profilering is een primaire voorwaarde informatie-uitwisseling. De gemeentevertegenwoordigers die we in dit onderzoek gesproken hebben geven ook aan behoefte te hebben aan onderlinge uitwisseling van kennis, informatie en actuele ontwikkelingen. Contacten tussen gemeenten bestaan natuurlijk wel, maar vinden veelal op ad hoc basis plaats. De provincie kan een rol spelen in het stimuleren van die contacten en het van de grond krijgen van de informatie-uitwisseling.

De centrumgemeenten kunnen een belangrijke rol spelen in het realiseren van samenhang en afstemming binnen een regio en het stimuleren van vernieuwingen.

Contactennetwerk

De provincie heeft ook belang bij informatie-uitwisseling. Voor de provincie is het voor haar beleidsontwikkeling, -voorbereiding en uitvoering van belang op de hoogte te zijn van actuele ontwikkelingen op lokaal niveau. Daarvoor zijn twee zaken nodig:

- het ontwikkelen en onderhouden van een contactennetwerk in de regio's;
- het ontwikkelen en onderhouden van een goed toegankelijke en systematische informatieverzameling.

Op dit moment hebben provinciale medewerkers een inhoudelijke specialisatie en geen gebiedsgerichte. Dat bemoeilijkt het onderhouden van een contactennetwerk in de regio gezien de uitgestrektheid van de provincie. Een meer gebiedsgerichte specialisatie van provinciale medewerkers, naast de inhoudelijke specialisatie, kan het contactennetwerk versterken. Gezien het belang en de centrumfunctie van de grotere steden, is een indeling gebaseerd op de centrumgemeenten een optie.

Een ketengerichte benadering

Het in kaart brengen van de culturele sector blijkt niet eenvoudig te zijn. De eerste reden is dat maatschappelijke ontwikkelingen de vraag oproepen wat wel en niet

onder de culturele sector wordt verstaan. Die maatschappelijke ontwikkelingen leiden ertoe dat:

- cultuur en toerisme steeds meer onlosmakelijk met elkaar verbonden raken;
- er sprake is van een verzakelijking van de cultuursector, waardoor er naast de gesubsidieerde sector een breed palet aan (semi)private initiatieven ontstaat. Daarnaast stelt de gesubsidieerde sector zich ondernemender en zakelijker op;
- de grenzen tussen cultuur en amusement vervagen.

Dit vraagt om een andere wijze van kijken naar de cultuursector, meer ketengericht dan voorheen. Het schema dat gebruikt is om de sector in kaart te brengen is hiervoor een aanzet, maar gaat niet ver genoeg. Wat bijvoorbeeld te doen met architectenbureaus, internetontwerpers, decorbouwers, modeontwerpers, designontwerpers?

Voor de (multi)media sector zijn landelijk al pogingen gedaan om met meer ketengerichte benadering de sector in kaart te brengen. Dat zou ook voor andere onderdelen van de cultuursector geprobeerd kunnen worden. Niet alleen worden de onderlinge verbanden binnen de sector daarmee verhelderd, ook het belang van de sector voor de economie wordt waarschijnlijk veel duidelijker.

Bijvoorbeeld de hofmura muzieketen in Limburg bestaat uit muziekscholen, het conservatorium, de HBO-opleiding i.o., een veelheid aan fanfares, harmoniën en brassbands, het LSO, het WMC en commerciële infrastructuur zoals muziekinstrumentenverkopers als Adams in Thorn, etcetera. Her en der zullen ook nog relaties binnen deze keten bestaan, bijvoorbeeld LSO-muzikanten die les geven of lid zijn van een harmonie.

Naar een breed toegankelijk informatiesysteem

De tweede reden, waarom het niet eenvoudig is de culturele sector in kaart te brengen, is dat informatie van oudsher wel (zei het fragmentarisch) beschikbaar is voor het gesubsidieerde deel van de culturele sector, maar veel minder voor het niet gesubsidieerde deel.

Wat betreft de fragmentarische beschikbaarheid van informatie, zou een meer systematische informatieverzameling en goed (electronisch) toegankelijke informatievoorziening van nut kunnen zijn. Nu roept de beschrijving van het culturele produktiemilieu in Zuid-Limburg een veelheid aan vragen op die in dit onderzoek niet beantwoord kunnen worden, bijvoorbeeld omdat de informatie maar voor één of voor enkele organisaties beschikbaar is.

Ook blijkt veel informatie vooral in de hoofden van één of enkele personen aanwezig te zijn. Om deze informatie breder beschikbaar te maken, zou de provincie kunnen streven naar een database met kerngegevens per gemeente en per organisatie. Daarbij dient ten eerste voorkomen te worden dat op twee plaatsen min of meer dezelfde informatie wordt bijgehouden en ten tweede gestreefd te worden naar een uniforme systematiek zodat gegevens van gemeenten onderling vergelijkbaar zijn.⁶ In overleg met de gemeenten zullen hierover afspraken gemaakt moeten worden. Wellicht ligt er een taak voor de centrumgemeenten in het opbouwen en onderhouden van zo'n database en een taak voor de provincie in het systematiseren en uitwisselen van informatie.

---

⁶ Het opbouwen van zo'n database zal geen sinecure zijn. Bijlage B.10 geeft een voorzet voor de inhoud.

Meer zicht op particuliere initiatieven

Wat betreft het niet gesubsidieerde deel van de sector, zou een meer economische invalshoek bij de informatieverzameling interessant zijn. Een concreet voorbeeld is samen met het ETIL en Kamer van Koophandel in kaart brengen welke cultuurorganisaties/bedrijven zij in hun enquetebestanden hebben, en wat economische kenmerken van die organisaties zijn (werkzame personen, omzet, investeringen).

Kwantiteit en kwaliteit

Het onderzoek heeft veel kwalitatieve gegevens opgeleverd en in mindere mate kwantitatieve gegevens. Daarnaast hebben we de vraag naar DE kwaliteit van kunst en cultuur nadrukkelijk buiten de inventarisatie gehouden. Echter, voor kunst en cultuur zijn vragen naar kwaliteit van wezenlijk belang. Op welke gronden kan geoordeeld worden? Een overweging kan zijn wat van regio's binnen Limburg redelijkerwijze cultureel verwacht mag worden. De provincie zou hier naar onze mening een visie op moeten ontwikkelen.

Benutten van landschappelijke elementen (functiemenging)

Kunsten en cultureel erfgoed zijn veelal nog twee gescheiden werelden. Er zijn vele cross-overs tussen die werelden denkbaar. Bijvoorbeeld het benutten van landschappelijke elementen door in een monumentale vakwerkboerderij exposities moderne kunst te organiseren.

BIJLAGEN

Tabel B.1: Demografische gegevens

Gemeente	Inwoners	Mate van verstedelijking	Percentag e jongeren (0-25 jaar)	Percentag e ouderen (65 jaar en ouder)	Percentage allochtonen	Percentag e hoge inkomens
Beek	17129	weinig stedelijk	28	13	1	21
Born	14619	niet stedelijk	30	11	1	20
Brunssum	30188	matig stedelijk	28	17	1	14
Eijsden	12003	weinig stedelijk	29	12	0	22
Geleen	34068	matig stedelijk	26	17	4	16
Gulpen-Wittem	15543	niet stedelijk	28	13	0	19
Heerlen	95307	sterk stedelijk	27	16	3	14
Kerkrade	51612	matig stedelijk	26	17	1	12
Landgraaf	41480	matig stedelijk	27	13	0	16
Maastricht	122014	sterk stedelijk	29	16	2	16
Margraten	13740	niet stedelijk	30	12	0	23
Meerssen	20300	weinig stedelijk	27	14	0	24
Nuth	16502	niet stedelijk	27	14	1	21
Onderbanken	8517	niet stedelijk	28	13	1	17
Schinnen	13783	niet stedelijk	29	12	0	23
Simpelveld	11577	weinig stedelijk	27	15	0	17
Sittard	49404	matig stedelijk	29	14	2	18
Stein	26219	weinig stedelijk	28	13	1	19
Susteren	13044	niet stedelijk	28	13	0	19
Vaals	10942	weinig stedelijk	24	16	0	13
Valkenburg a/d Geul	17903	weinig stedelijk	26	16	0	18
Voerendaal	13067	niet stedelijk	27	14	0	25

Bron: ETIL, CBS.

Sterk stedelijk = 1500 tot 2500 adressen per km². Matig stedelijk = 1000 tot 1500 adressen per km². Weinig stedelijk = 500 tot 1000 adressen per km². Niet stedelijk = minder dan 500 adressen per km².

Tabel B.2: Uitgaven gemeenten

Gemeente	Uitgaven per inwoner in guldens	Aandeel in de cultuuruitgaven (in %)			
		Bibliotheken	Kunstzinnige vorming	Amateur-kunsten	Musea en cultuurhistorie
Beek	fl 78.05	28	53	11	9
Born	fl 76.20	40	31	18	12
Brunssum	fl 91.73	36	35	27	3
Eijsden	fl 87.23	42	9	30	19
Geleen	fl 76.93	51	36	10	3
Gulpen-Wittem	fl 71.03	33	9	19	39

Gemeente	Uitgaven per inwoner in guldens	Aandeel in de cultuuruitgaven (in %)			
		Bibliotheken	Kunstzinnige vorming	Amateur-kunsten	Musea en cultuurhistorie
Heerlen	fl 189.74	25	25	27	23
Kerkrade	fl 116.81	29	32	38	2
Landgraaf	fl 102.41	34	3	52	11
Maastricht	fl 275.85	25	24	37	14
Margraten	fl 68.34	22	22	25	30
Meerssen	fl 50.99	31	36	6	27
Nuth	fl 63.20	45	15	32	8
Onderbanken	fl 69.27	51	3	16	30
Schinnen	fl 48.10	37	14	7	42
Simpelveld	fl 66.77	53	44	3	0
Sittard	fl 280.83	19	21	37	23
Stein	fl 91.88	36	26	18	20
Susteren	fl 58.03	53	36	3	7
Vaals	fl 82.53	29	15	20	35
Valkenburg a/d Geul	fl 103.61	23	23	18	36
Voerendaal	fl 53.72	48	14	25	13

Bron: provincie Limburg, afdeling gemeentefinanciën. Begroting 1999, flexibel overzicht uitgaven, inkomsten en saldi naar functie.. Dit betreft de functies 510 Bibliotheken, 511 Kunstzinnige vorming, 540 Kunsten, 541 Oudheidkunde, monumenten en musea

Tabel B.3: Nota's e.d. van gemeenten

Gemeente	Bronnen
Beek	Raamnota Kunst en Cultuur, 1998
Born	
Brunssum	
Eijsden	Cultuurprofiel in vogelvlucht (april 2000) Aanvullende informatie Cultuurprofiel in vogelvlucht
Geleen	Laatste cultuurnota stamt uit 1988 Geleen in Beeld Begroting 1999
Gulpen-Wittem	
Heerlen	Uitgangspunten cultuurbeleid Heerlen 1998-2001 Profielchets Parkstad Limburg Begroting 1999 Profiel Parkstad Limburg: ruimte voor duurzame economische ontwikkeling
Kerkrade	Het Kerkraads cultuurprodukt en de accommodaties: een voorstel voor de toekomst; 1996 Cultuurbeleid, de komende periode Concernbegroting 1999
Landgraaf	
Maastricht	Cultuurprogramma 1999-2002 Dienstbegroting 1999; Kunst, cultuur en onderwijs Stadsvisie 2010
Margraten	
Meerssen	Cultuurnota, 1989

Gemeente	Bronnen
Nuth	
Onderbanken	
Schinnen	
Simpelveld	
Sittard	Het Goede Leven; Cultuurnota Sittard 1999-2003 Deel 1: De Droom Deel 3: De Uitvoerders Concern beleidsbegroting 1999
Stein	
Susteren	
Vaals	
Valkenburg a/d	
Geul	
Voerendaal	

Tabel B.4: Uitvoeringen en bezoeken podiumkunsten naar hoofddiscipline (1997/98) in procenten van het totale aantal uitvoeringen en bezoeken

	Limburg		Nederland	
	Uitvoeringen	Bezoeken	Uitvoeringen	Bezoeken
Theater	40	22	41	20
Muziek	26	33	27	36
Muziektheater	24	33	23	32
Danstheater	7	8	7	6
Diversen	3	4	2	5

Bron: CBS (1999), Podiumkunsten 1997/98

Tabel B.5: Uitvoeringen en bezoeken podiumkunsten naar speellocatie (1997/98) in procenten van het totale aantal uitvoeringen en bezoeken

	Limburg		Nederland	
	Uitvoeringen	Bezoeken	Uitvoeringen	Bezoeken
Specifiek theater	57	61	53	62
Multifunctionele zaal	10	13	4	13
Sociaal-cultureel centrum	10	12	10	7
Kerk	0	0	2	2
School	9	4	10	3
Overige	14	10	21	13

Bron: CBS (1999), Podiumkunsten 1997/98

Tabel B.6: Uitvoeringen en bezoeken podiumkunsten naar doelgroep (1997/98) in procenten van het totale aantal uitvoeringen en bezoeken

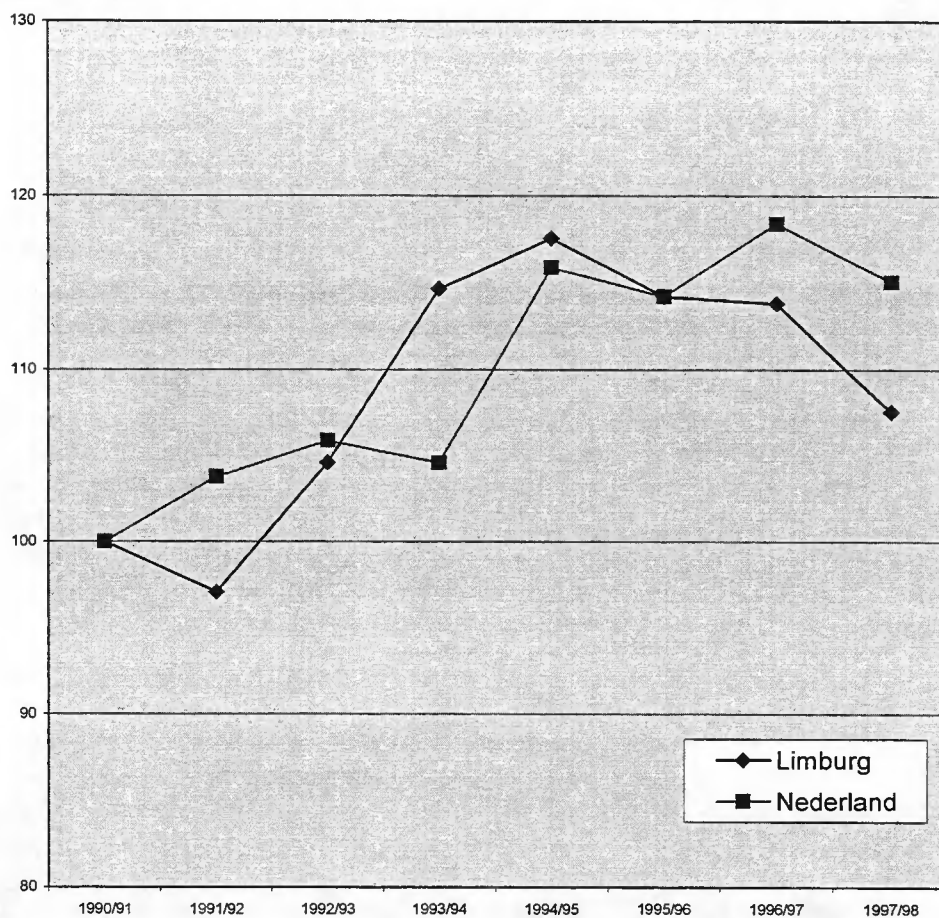
	Limburg		Nederland	
	Uitvoeringen	Bezoeken	Uitvoeringen	Bezoeken
Schooljeugd vanaf 5 jaar	11	6	15	7
Schooljeugd vanaf 12 jaar	4	2	3	2
Overige jeugd vanaf 5 jaar	7	5	7	4
Overige jeugd vanaf 12 jaar	2	1	1	1
Volwassenen	76	86	74	87

Bron: CBS (1999), Podiumkunsten 1997/98

Tabel B.7: Uitvoeringen en bezoeken podiumkunsten naar uitvoerenden (1997/98) in procenten van het totale aantal uitvoeringen en bezoeken

	Limburg		Nederland	
	Uitvoeringen	Bezoeken	Uitvoeringen	Bezoeken
Structureel rijks gesubsidieerd	20	14	17	17
Overig beroeps	68	66	73	69
Buitenlanders	12	20	9	14

Bron: CBS (1999), Podiumkunsten 1997/98

B.8: Ontwikkeling van het aantal bezoeken per uitvoering

B.9 Kwalitatieve beschrijvingen van het culturele veld (een voorbeeld voor vulling van de database)

Opleidingen

Jan van Eyck Akademie (Maastricht): postacademische werkplaats voor experimenteel onderzoek en productie in hedendaagse visuele kunst. Begeleiding en productiemogelijkheden in traditionele technieken als elektronische en digitale media. Bevordert debat over hedendaagse cultuur.

Centra voor de kunsten: De centra voor de kunsten bieden cursussen en opleidingen in de kunstdisciplines muziek, dans, literatuur, beeldende en audiovisuele kunst, theater en nieuwe media en daarnaast begeleiding en bemiddeling bij kunstonderwijs. Elk centrum vult deze werkzaamheden afgestemd op de wensen en

lokale mogelijkheden op eigen wijze in. De centra zijn verenigd in de VKV, Vereniging van Centra voor de Kunsten.

Er zijn 7 centra voor de kunsten in Zuid-Limburg. Vaak diverse vestigingen en/of dependances, bijvoorbeeld SMK Muziek- en Balletschool in Landgraaf, Brunssum en Kerkrade, de Muziekschool Heerlen heeft dependance in Hoensbroek, Odeion heeft vestigingen in Geleen, Stein en Beek.

Balletscholen en dansscholen: Er is een groot aantal, vaak particuliere, dans- en balletscholen.

Balletscholen: Chaconn Tropical/SDHS (Maastricht), Charlotte van Rooyen Balletstudio (Heerlen), Company Kirchoadsjer Meedsjer Sport & Dans, Eijsden Ballet & Body Centrum, FAME Dance Studio (Spaubeek), Danscentrum Heerlen, Impulse Balletstudio (Maastricht), Joke de Backer Balletschool (Valkenburg), Spirit Jazzdance & Bodymovement Center (Kerkrade), Vai-Anna Balletstudio (Landgraaf).

Dansscholen: Maastricht (Tilly en Ruud Aarts Dansschool, Joie de Danse, On Beats and Bars, Greg en Jeanny Smith Danscentrum), Beek (Betty & Rien Decker Dance Masters, Dance N Fashion), Stein (DANCEntertainment Jos Diederer), Heerlen (Degenkamp Dance & Party Centrum, Swing-Inn Danscentrum), Sittard (Clara Lamar Danssport- en Vrijtijdscentrum, Van Heeteren), Kerkrade (Lotus Dansstudio), Landgraaf (Slide Jazz & Aerobic Center, Swing-Inn Danscentrum), Weisscher Danscentrum (Schinnen, Brunssum en Nuth).

Producenten - professioneel

EuregioDans (Heerlen): dansgezelschap met toeleveringsfunctie naar theaters in Aken en Luik. Ook eigen projecten.

Limburgs Symfonie Orkest (Maastricht): Heeft een breed repertoire voor publiek in Limburg, de rest van Nederland en aangrenzend buitenland. Samenwerking van amateurs en professionele muzikanten. Activiteiten: concerten, operabegeleiding, jeugd- en schoolconcerten, koorbegeleiding, kamermuziek, compositie voor toeristen, deelname aan projecten

Opera Zuid (Maastricht): Maakt sinds 1997 drie producties per seizoen die elk met gemiddeld elf voorstellingen op tournee gaan in Limburg, Noord-Brabant en de rest van het land. Samenwerking met het Internationaal Opera Centrum, De Nederlandse Opera, de Nationale Reisopera en het European Opera Network.

Het Vervolg (Maastricht): toneelgroep, bespeelt het Derlon Theater. Uitbreiding met andere activiteiten: jeugdtheater, tentoonstellingen.

Huis van Bourgondië (Maastricht): Biedt ontwikkelingsmogelijkheden voor jonge theatermakers, bevordert aansluiting tussen opleiding en beroepspraktijk.

Theater Sirkel (Sittard): jeugdtheater, maakt beeldend objecttheater. Wil samenwerkingsverband realiseren met Kunstwerf Malschaert Maastricht en Technoartcentrum Kerkrade i.o.

Jekerstudio (Maastricht): voorziening voor podiumkunsten. Doelstelling: stimuleren en coachen van jonge talentvolle regisseurs, het bundelen van expertise, samenbrengen van jonge theatermakers.

Muziek-/klankwerkplaats Intro/In Situ (Maastricht): brengt verschillende kunstvormen samen, stimuleert kunstenaars om door locaties geïnspireerd nieuw werk te maken, documentatie- en kenniscentrum.

LOS (Maastricht): werkplaats voor dans en bewegingstheater.

Festivals

Orlando Festival (Kerkrade): combinatie van kamermuziekeducatie en concerten. Jaarlijks.

Wereld Muziek Concours (Kerkrade): festival voor blaasmuziek, concoursen en concerten.

Musica Sacra (Maastricht): jaarlijks driedaags festival voor sacrale muziek.

Nederlandse dansdagen (Maastricht): driedaags festival, dansproducties en dansprijzen.

Poëziefestival (Landgraaf): tweejaarlijks Dag van de Poëzie. Doelstelling: bevorderen van Nederlandstalige (inclusief Vlaamse) poëzie.

Euriade (Heerlen): cultureel educatief festival.

De Parade (Brunssum): folklorefestival.

Cultura Nova (Heerlen): professioneel vernieuwend cultuuraanbod.

Podia (muziek theater, dans)

Karoessel (Geleen)

Verbouwde gymzaal, 80 plaatsen, bespeeld door de amateurgezelschappen Toneelgroep Facet, Cabaret Veer en Vief, Kraonkel (dialect).

Dependance Hoensbroek (Heerlen)

Dependance van de Muziekschool Heerlen. Semi-professioneel podium, 300 plaatsen.

Musea

Er is een groot aantal musea in Zuid-Limburg. Hieronder volgt een kort overzicht van de vaste collecties. Daarvoor is een vierdeling gemaakt in musea voor moderne kunst, historische musea, religieuze musea en overig. De musea zijn verenigd in de Federatie van Musea in Limburg.

Musea voor moderne kunst

Bonnefantenmuseum (Maastricht): Hedendaagse kunst: o.a. Broodlaers, Dibbets, Fabro, Mangold, Franz West. Oude kunst: beelden uit het Maasland, schilderijen van Zuid-Nederlandse en Italiaanse meesters, Duitse schilder- en beeldhouwkunst uit 15e en 16e eeuw.

Stadsgalerij Heerlen: Moderne Nederlandse schilderkunst van na 1945 o.a. Cobra, Amsterdamse Limburgers, hedendaagse kunst, collectie Aad de Haas, Limburgse schilders.

Het Domein (Sittard): Hedendaagse kunst van jonge kunstenaars uit binnen- en buitenland. Nadruk op fotografie en video. Tevens afdeling stedelijke historie en archeologie met gebruikvoorwerpen en kunst uit Sittard en omgeving.

Historische musea

Thermenmuseum (Heerlen): Opgraving van het Romeinse badhuis van Coriovallum.

Industrion (Kerkrade): Historie van industrie en samenleving, ontwikkelingen en wederzijdse beïnvloeding: grof- en fijnkeramische industrie, steenkoolmijnbouw, glasindustrie, metalindustrie, chemische industrie, grafische- en papierindustrie, voedings- en genotmiddelenindustrie.

Natuurhistorisch Museum Maastricht: Onstaan van huidige landschap. Geologie, paleontologie, biologie. Heemtuin.

Museumkelder Derlon (Maastricht): Romeinse vondsten uit 2e, 3e en 4e eeuw, w.o. deel van een plein, waterput, delen van een muur en port, pre-Romeinse maaskeienweg.

Van Druk tot Prent (Maastricht): Drukkerij van rond 1900 die nog in gebruik is. Overzicht van de ontwikkeling van de drukkunst.

Helpoort (Maastricht): vestingbouw geschiedenis toegespitst op bouw materiaal. maquettes van de oorspronkelijke stadspoorten.

Sint-Pieters museum (Maastricht): fossielen, prehistorische vondsten, munten, kleine werktuigen.

Spaans Gouvernement (Maastricht): Voormalig kapittelhuis met 19-eeuws meubilair, zilver, keramiek en beeldende kunst. Stijlkamers.

Bibliotheken en archieven

Archieven: De gemeenten Thorn, Venlo en Weert (en per september 2000 Venray) hebben een gemeentearchief met een eigen archivaris. Bij de andere gemeenten is de archieffunctie bij de gemeentesecretaris ondergebracht. De wijziging van de archiefwet in 1996 heeft ertoe geleid dat naast het kwalitatief goed beheren van de collectie de publieksfunctie van de archieven – exploitatie, het dienstbaar maken van de collectie aan een breed publiek – veel belangrijker is geworden (Archieven in de etalage, maart 2000). Om hieraan te kunnen voldoen zijn schaalvergroting en samenwerking tussen archiefinstellingen en andere erfgoed- en documentatieinstellingen onontbeerlijk. Hierdoor wordt (verdere) digitalisering mogelijk en kan de toegankelijkheid van archieven aanzienlijk worden vergroot. De ontwikkelingen in de Westelijke Mijnstreek kunnen hierin een voorbeeldfunctie vervullen.

Overig

Consorium en Expertise Center (Maastricht): doelstelling is de verbetering van publieksparticipatie voor kunst en cultuur d.m.v. samenwerking en bundeling van krachten op het gebied van kunsteducatie en marketing.

Ondersteunende organisaties

Symbiose: De steunfunctie voor kunst en cultuur is ondergebracht bij Symbiose. De begroting voor deze steunfunctie bedraagt ca. 2,2 miljoen. Naast ondersteuning en advisering van de amateurkunsten worden met name op het terrein van amateurtoneel opleidingen ontwikkeld.

B.10 Eerste ideeën over de opzet van een database

Zo'n database voor de culturele kaart van Limburg zou uit de volgende onderdelen kunnen bestaan:

1. Algemene gegevens: uniek nummer, naam organisatie/instelling, functie, genre
2. NAW-gegevens: uniek nummer, adres, gemeentenaam, gemeentecode, telefoonnummer, internetadres,

- contactpersoon (staffunctionarissen), functie contactpersoon, rechtsvorm, bestuur
3. Financiële gegevens jaar x: uniek nummer, begroting/omzet (beheer, activiteiten), subsidie gemeente, subsidie provincie, subsidie rijk
4. Personeel: uniek nummer, aantal werknemers, aantal fte's, freelancers, vrijwilligers
5. Kwalitatieve informatie: uniek nummer, een veld waar tekst opgenomen kan worden. Een voorbeeld van zo'n veld is voor verschillende organisaties in bijlage B.9 opgenomen. Hierin kan ook informatie over samenwerkings-partners opgenomen worden.

Naast deze 5 algemene blokken die voor alle organisaties ingevuld kunnen worden, zijn er blokken afhankelijk van de functie binnen het culturele veld nodig. Bijvoorbeeld:

6. Bibliotheken: uniek nummer, vestigingen, leden, bezit, uitleningen
7. Musea: uniek nummer, omvang collectie (aantal objecten), waarde objecten, m2 tentoonstellingsruimte, m2 depotruimte, aantal tentoonstellingen, bezoekers
8. Opleidingen: uniek nummer, leerlingen, cursussen
9. Podia: uniek nummer, aantal stoelen, aantal zalen, bezoekers (doelgroepen), abonnementen, voorstellingen, genres
10. Festivals: uniek nummer, periodiciteit (jaarlijks, tweejaarlijks), data, soort evenement (festival, beurs, tentoonstelling, bezichtiging).

En tenslotte kan er nog een gemeentetabel gemaakt worden met achtergrondinformatie zoals bijvoorbeeld inwonersaantal, aantal jongeren, aantal allochtonen, oppervlakte, werkgelegenheid, aantal amateurgezelschappen, ledenaantal van amateurgezelschappen, et cetera.

Op basis van de verzamelde gegevens kunnen per functie binnen het culturele veld tussen instellingen vergelijkbare indicatoren samengesteld worden. Bijvoorbeeld subsidie per bezoeker, leerlingen per 1000 inwoners, subsidie per inwoner, et cetera.

LITERATUUR

P. Arnold, J. Hoenen, J. Jansen: Mannenkoren in Limburg, 1837-1999; KNZV Gewest Limburg, Horst.

Boer&Croon (2000): Heeft bovenlokale samenwerking in Limburg een kans?

Boer&Croon (2000): De nieuwe architectuur voor het Limburgse bibliotheekwerk; Contourennota.

J. de Haan, W. Knulst (2000); Het bereik van de kunsten; Het culturele draagvlak 4; Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).

R.L.C.I. Julien, J. Folkerts, R.W. de Vries (1995): Een cultureel profiel van Oost-Groningen; Rijksuniversiteit Groningen, PAW-publicatie no.43.

H. Mommaas: Cultural tourism as creative border crossing. In: Planning Cultural Tourism in Europe, Boekmanstichting, 1999.

G. Rooijackers: Het leven van alledag benoemen. Cultureel erfgoed tussen ondernemerschap en nieuwe technologie. Boekmancahier nr.41, sept. 1999, p.275-290.

G. Rooijackers: Identity Factory Southeast. Towards a flexible cultural leisure infrastructure. In: Planning Cultural Tourism in Europe, Boekmanstichting, 1999.

Podiumkunsten in Limburg; een cijfermatig overzicht van aanbod en belangstelling over het seizoen 1995/1996 (PBW, 1997).

Podiumkunsten 1997/1998, CBS (1999)

"Investeren in Limburg", Voorontwerp Provinciaal Omgevingsplan Limburg, Deel 2 hoofdstuk 7 en 8, januari 2000.

Nederland Museumland 2000

Galeriegids 2000

Cultuurbeleid

E. Boneschansker, U. Wilkens: Much ado about nothing? Andere subsidiëring in de podiumkunsten. Openbare uitgaven, 1999, no.4, p. 202-211.

Cultuur als confrontatie; Min. OC&W, juni 1999.

Ruim baan voor culturele diversiteit; Min. OC&W, mei 1999.

Blickwechsel; Forum Regionale Kulturpolitik, NRW, januari 1999.

Auf dem Weg der Regionalen Kulturpolitik in der Kulturregion Niederrhein. Konzept Leitvorstellungen und Profile, Organisation und Verfahren; augustus 1998.

Cultuur lééft in Limburg; vernieuwen met oog voor traditie; Provincie Limburg, juli 1998.

Auf dem Weg der Regionalen Kulturpolitik in der Kulturregion REGIO Aachen. Konzept Leitvorstellungen und Profile, Organisation und Verfahren; mei 1998.

Nota Belvedere (1999)

Berenschot (2000): Het cultuurplanproces in Limburg; afsluitende notitie

Op het Zuiden; Cultureel samenwerking Zuid-Nederland (2000).

Archieven in de etalage; Min. OC&W, maart 2000.

Cultuurtoerisme

G. Richards: European Cultural Tourism; patterns and prospects. In: Planning Cultural Tourism in Europe, Boekmanstichting, 1999.

LAGroup Leisure & Arts Consulting: Inventarisatie cultuurtoeristisch beleid; maart 1998, min. OC&W.

NIBConsult B.V. en ZKA Markt en Beleid B.V.: Toeristische strategieën in Limburg; oktober 1998, provincie Limburg.

Ir. B.J. Pluijmers; D.L. van der Wal: Morgen is alles anders; concurrentieverhoudingen veranderen in toeristisch-recreatief Nederland; Recreatie&Toerisme, juli/augustus 1999.

Provincie Limburg: Limburg maakt werk van toerisme en recreatie; juli 1997.

J. Raes en J. van Kalmthout: Cultuurtoerisme Zuid-Limburg; december 1997, Hogeschool Limburg.

Provincie
Limburg

Gedeputeerde
Staten

Aan
het Provinciaal Bureau
Welzijnsplanning

Hoofdgroep : Welzijn
Faxnr. : (043) 389 70 13
Oms kenmerk : 99/32270F
Bijlage(n) : -

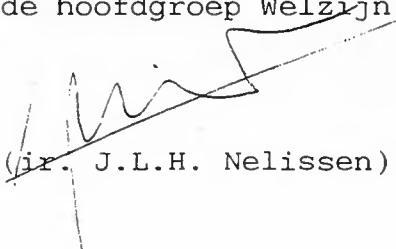
Behandeld : M. Snijders
Doorkiesnr. : (043) 389 71 95
Uw kenmerk :
Maastricht : 07 juli 1999

Onderwerp
Regionale Cultuurprofielen.

Naar aanleiding van uw offerte d.d. juni 1999 geven wij u hierbij opdracht om op basis van voornoemde offerte de regionale cultuurprofielen op te stellen.

Wij gaan daarbij uit van afronding van de profielen in februari 2000.

Gedeputeerde Staten van Limburg
namens dezen,
het hoofd van de afdeling
Cultuur en Sociale Ontwikkeling van
de hoofdgroep Welzijn

(ir. J.L.H. Nelissen)

AFD ONDERZOEK EN ONDERSTEUNING (WOS)	
Ingekomen	07-07-1999
No.	78

S.v.p. bij beantwoording
datum en nummer
vermelden

Bezoekadres:
Limburglaan 10
Maastricht
Randwyck

Postadres:
Postbus 5700
6202 MA Maastricht
tel. (043) 389 99 99
fax (043) 361 80 99

bankrekening ING
67 94 11 372
postrekening
1060741

Uitgave:

Provincie Limburg
Postbus 5700
6202 MA Maastricht

Limburglaan 10
6229 GA Maastricht

Tel.: +31(0)43 389 99 99

Fax: +31(0)43 361 80 99

e-mail: postbus@prvlimburg.nl

internet: www.limburg.nl

Provincie

Limburg